

N. Gy. mindent jobban tud

VISSZHANG - LVI. évfolyam, 15. szám, 2012. április 13.

Németh György szociológus-közgazdász az ÉS 2012. április 6-i számában korrigálja az előző héten megjelent „*A legelőkelőbbek orvosa*” című írásomat. Az első zsidótörvényt megalapozó törvényjavaslatot – írja Németh – nem Csilléry András, a Magyar Orvosok Nemzeti Egyesülete (a MONE) elnöke nyújtotta be a parlamentnek, hanem „*Darányi Kálmán miniszterelnök és Mikecz Ödön igazságügyi miniszter, vagyis a kormány*”. A szerző „*korabeli, a zsidó orvosok között elterjedt mendemondának*” nevezi az állítást, miszerint a MONE 1941-ben listát adott át az általuk munkaszolgálatra javasolt zsidó orvosokról.

„A MONE elnöke, Csilléry András doktor nyújtotta be az első zsidótörvény tervezetét a parlamentben 1938. március 29-én”. „A MONE a kamarából szerzett iratok alapján 1941-ben összeállította a zsidó orvosok jegyzékét, azt átadta a Honvédelmi Minisztériumnak, szorgalmazva a rajta szereplő orvosok munkaszolgálatra történő behívását.” Az idézett két mondat a Magyar Orvosi Kamara honlapjának (mok.hu) *A MOK története* című fejezetéből való, amelynek szövegét – a lapalji jegyzet szerint – dr. Égerlstván, a MOK elnöke aktuális információkkal egészítette ki. Németh György tehát jobban tenné, ha előbb dr. Égerlstvánnal kezdeményezne vitát a MONE szerepéről.

A Magyar Orvosok Nemzeti Egyesülete illegálisan még a kommün alatt, legálisan 1919. augusztus 17-én alakult meg. „Első teendőnk, Uraim, a seprés” – mondta az alakuló ülésen Avarffy Elek. A szónok hamarosan az új törvényhozás tagja lett, és orvos-képviselőtársaival együtt erőteljes támogatója volt az 1920. évi XXV. törvénycikknek (numerus clausus), amely Prohászka Ottokár püspök elvei alapján az összlakosságban képviselt arányuknak megfelelően határozta meg a különböző „népfajok” tagjai közül felvehető hallgatók számát. A törvény alapján az egyetemi hallgatóknak mintegy hat százaléka lehetett zsidó, illetve zsidó származású. A kérdés kutatója, Kovács M. Mária *A numerus clausus és a zsidótörvények összefüggéséről* című tanulmányában (In: **A holokausz Magyarországon európai perspektívában, Balassi Kiadó, 2005**) meggyőző adatokkal bizonyítja a megszakítatlan kapcsolatot az 1920-as törvény és az 1938-tól sorjázó faji törvények között. „1920-tól – írja a történész – fajvédő szervezetek egész sora alakult meg az orvosok, ügyvédek, mérnökök, újságírók és más foglalkozások körében azzal a kimondott céllal, hogy elérjék a numerus clausus kiterjesztését az oktatás, a gazdaság és a közigazgatás különböző területein. A fajvédő szakmai szervezetek statisztikák és regiszterek tucatjait készítették el zsidó kollégáikról, feketelistákat állítottak fel, származási listákat publikáltak, amelyekkel azután elárasztották a közigazgatás különböző szerveit.” Németh György „mezei képviselőnek” mondja Csilléry Andrást, akinek a Házzsabály szerint törvényjavaslat benyújtására nem volt joga. Cikkemben nem javaslatot, hanem – a MOK honlapja nyomán – *tervezetet* írtam, ennek az előkészítésében mezei képviselő is részt vehetett. Csilléryt azonban mezei képviselőnek nevezni understatement: 1919. augusztus 15-től november 24-ig népegészségügyi miniszter volt a Friedrich-kormányban, 1928-tól pedig az Országos Társadalombiztosító Intézet (az OTI) igazgató főorvosa. Vezetése alatt a biztosítóintézet 2300 orvosának kétharmada a MONE tagjaiból került ki. A MONE utolsó elnöke, Orsós Ferenc kórboncnokprofesszor, a német megszállás után kérvénnyel fordult a belügyminiszterhez a zsidó munkaszolgálatos orvosok deportálását sürgetve. (Mester Attila: *Orsós Ferenc és a katyáni ügy*, 7. oldal, http://www.leki17.hu/polakia/katyn/ma_katyn_orsos.pdf) Vö. Kádár Gábor-Vági Zoltán: *Hullarablás. A magyar zsidók gazdasági megsemmisítése*, Hannah Arendt Egyesület-Jaffa Kiadó, 2005, 302. oldal)

Németh György tudomása szerint a munkaszolgálatosokat „jogszabályok alapján” hívták be. Véleményét egy balliberálisnak aligha minősíthető, de minden bizonnyal illetékes szerző cáfolja: vitéz Nagybacsoni Nagy Vilmos vezérezredes, magyar királyi honvédelmi miniszter. Hivatalba lépéséig, 1942. szeptember 24-

ig behívandókat, mindenekelőtt a munkaszolgálatosokat névre szóló, úgynevezett SAS behívóval (Sürgős Azonnal Siess) hívták be szolgálatra. A *Te vagy a tanú!* című, a munkaszolgálatra emlékező kiadvány (Kossuth, 1947) előszavában a volt miniszter így ír: „A SAS-behívások rendszere a legnagyobb és a leggyakoribb visszaélésekre adott alkalmat és módot. Ha valakinek haragosa volt, vagy valakinek üzletére, munkakörére fájt egy másíknak a foga, elment a bevonulási központba, vagy névtelen feljelentést küldött oda és ez elég volt arra, hogy sok ártatlan embert korra való tekintet nélkül valamely munkasalakulattal a harctérre kiküldjenek. (...) Nem voltak tekintettel a szakképzettségre, sem a korra. Az orvos, a gyógyszerész, a mérnök, de a többi szellemi vagy szakmunkás is csak lapáttal, ásóval és csákánnyal a kezében teljesített honvédelmi szolgálatot.” A miniszter helyreállította az évjáratonkénti bevonulás rendszerét; legidősebb korosztályként a harminckét éveseknek kellett bevonulniuk. Apám negyvenegy éves múlt, amikor 1942 júniusában jelentkeznie kellett a jászberényi gyűjtőhelyen, alig két hét múlva már útnak is indították a keleti frontra. Fél év alatt igazolhatóan egy alkalommal végzett orvosi munkát, amikor egy bajtársa halálát kellett megállapítania. 1943 januárjában, a szovjet áttörés idején 19 284 munkaszolgálatos került veszteséglistára. „...a kegyetlen bánásmód miatt a szovjet offenzíva idejében a többségük fizikai állapota a mélyponthoz közelített”, már a támadást megelőző időszakban naponta kétszáz muszos halt meg testi leromlás következtében, írja Ungváry Krisztián (*A magyar honvédség a második világháborúban*, Osiris, 2005, 120. oldal). Apám betegen, magatehetetlen állapotban került fogságba, a fogolytábor felé döcögő vonaton halt meg. Németh György jópofizva idézi a Ceausescu korabeli erdélyi viccet: „Megint a zsidók jártak jól”. A beszólását pofátlannak nevezném, ha ez a kifejezés nem lenne már lefoglalva a Fidesz szótárában. Így megelégszem a bunkó kifejezéssel.

A levélíró úgy véli, az az állítás, hogy Simon Bélának magántanári habilitációja után azért kellett távoznia a Fogászati Klinikáról, mert nem volt hajlandó belépni a MONE-ba, csupán családi legendárium. „A MONE – írja Németh – nem volt olyan erős szervezet, hogy állásából bárkit is képes legyen eltávolítani, s általában a kormányzattal sem volt felhőtlen a viszonya (...)”. Egy informális, négyszemközti megállapodásnak nincs dokumentuma. Az is igaz, hogy a különböző kormányok konzervatív tagjai, Klebelsberg Kunó, később Keresztes-Fischer Ferenc nem kedvelték a szélsőséges szervezetet. Csakhogy Gömbös Gyula fülkeforradalma előtt az egyetemek még birtokában voltak az egyetemi autonómia XIX. századi örökségének. A szervezet elnökségében az 1920-as években hét, a választmányában kilenc egyetemi tanár foglalt helyet. „Az egyesület az »orvosrendi tisztogatás« feladatát komolyan vette: a MONE-hoz csatlakozó orvosokat már az egyesületbe való belépéskor »nemzeti szempontból« megvizsgálták, majd pedig adataikat egy olyan »nyilvántartó rendszerbe« fektették fel, amelyet aztán a minisztériumok, kórházak és klinikák, valamint az önkormányzatok felhasználtak az orvosi állások betöltésénél.” (Kovács M. Mária: *A numerus clausus és az orvosi antiszemitizmus a húszas években*. EPA Budapesti Negyed, 8., 1995/2.) Vajon egy ilyen szervezet ne lett volna képes elbánni egy renitenskedő magántanárral?

A vidékre kihelyezett zsidó orvosok helyzete – írja Németh György – a német megszállás, illetve a Sztójay-kormány hivatalba lépése után „*finoman fogalmazva, erősen megváltozott*”. Németh György a „*finoman fogalmazva*” meg az „*erősen megváltozott*” kifejezésekkel elfedi a lényegét: ezeket az orvosokat 1944 nyarán a magyar hatóságok gettóba kényszerítették, bevagonírozták, és magyar határon gázkamrakész állapotban adták át a németeknek. Így haltak meg többen a Szövetség utcai kórház emléktábláján felsorolt orvosok közül. De így gyilkolták meg Auschwitzban dr. Böhm Arankát, Karinthy Frigyes özvegyét is.